

О.А. Марушак

Чернігівський державний технологічний університет
**ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТІВ**

Криміналістична характеристика злочинів має важливе теоретичне та практичне значення. Як слушно зазначив В.Ю. Шепітько, для виявлення і розкриття злочинів, всебічного, повного і об'єктивного дослідження пов'язаних з ними обставин необхідно не тільки узагальнення оперативно-розшукового і слідчого досвіду, практики судового розгляду (слідчо-судової практики), а й глибоке комплексне дослідження самих злочинів певного виду, фактологічних та статистичних даних про них[1, с.144].

Саме криміналістична характеристика злочину є тією «інформаційною базою даних», що містить основні ознаки злочину, способи, механізм утворення слідів, мотивів і властивості суб'єктів злочину.

Поняття криміналістичної характеристики в різні часи досліджували відомі вчені, такі як В.П. Бахін, О.Н. Колесніченко, Р.С. Белкін, В.Г. Танасевич, В.О. Образцов, М.В. Салтевський, В.О. Коновалова, Л.А. Сергєєв, В.Ю. Шепітько та ін. Водночас, із аналізу праць учених можна зробити висновок, що однозначного підходу до визначення криміналістичної характеристики досі не існує.

Вагомий внесок у дослідження та трактування поняття криміналістичної характеристики злочинів вніс О.Н. Колесніченко, який зазначив, що криміналістична характеристика - система відомостей (інформації) про криміналістично значимі ознаки злочину даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і має призначення побудови та перевірки слідчих версій у розслідуванні конкретних злочинів[2, с.16].

М.П. Яблоков визначає її як систему опису криміналістично значущих ознак злочинів з метою забезпечення розкриття, розслідування і попередження злочинів[3]. На думку О.Г. Філіпова, це система особливостей виду злочинів, які мають важливе значення для розслідування [4, с.335]. Цікавим, на наш погляд, є визначення криміналістичної характеристики злочинів М.В.Салтевського, який визначив її як інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів[5].

В.П. Бахін визначив криміналістичну характеристику злочинів як систему узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, що проявляються у способі і механізмі діяння, обстановці його скоєння, особі суб'єкта злочину, інших обставинах, закономірний зв'язок яких служить основою наукового і практичного вирішення завдань для розкриття і розслідування злочинів [6, с.242].

На нашу думку, дане визначення є найбільш змістовним та розкриває суть криміналістичної характеристики, і ми в цілому погоджуємось, та пропонуємо визначити криміналістичну характеристику - як систему даних, про кримінально значущі ознаки злочину, яка у вигляді взаємопов'язаних між собою структурних елементів несе в собі узагальнену інформацію про даний злочин, що сприяє розкриттю, розслідуванню і попередженню злочинів.

Слушним, на нашу думку, є твердження відомого вченого - криміналіста Р.С.Белкіна, який зазначив, що «криміналістична характеристика як ціле, як єдиний комплекс має практичне значення лише в тих випадках, коли встановлені кореляційні зв'язки і залежності між елементами, що мають закономірний характер і виражені в кількісних показниках. Дані про залежності можуть бути основою для побудови типових версій з конкретною метою» [7, с. 316].

Ця думка, на наш погляд, є слушною та видається нам найбільш точною, адже криміналістична характеристика злочину не може формуватися без урахування результатів кримінально-правових, кримінологічних, соціальних та інших досліджень, які сприяють формуванню більш повної методики розслідування [8, с.129].

Чіткого визначення кола структурних елементів, притаманних тому чи іншому злочину не існує, не зважаючи на те, що наприклад при визначенні криміналістичної характеристики податкових злочинів автори вказують окремі її елементи.

Так, О.Н. Колесніченко та В.О. Коновалова виділяють такі структурні елементи криміналістичної характеристики злочинів, як спосіб злочину (у широкому його розумінні), місце та обстановка вчинення злочину, час учинення злочину, знаряддя та засоби вчинення злочину, предмет злочинного посягання, особа потерпілого, особа, яка вчинила злочин, сліди злочинного діяння.[2, с.22] В.Г. Танасевич включив до криміналістичної характеристики злочину такі елементи, як спосіб і обстановка вчинення злочину, безпосередній предмет і особистість

суб'єкта злочинного посягання, способи приховування злочинного діяння і винних осіб у процесі скоєння злочину і після нього[9, с.97]. Згідно з концепцією М.А.Селіванова, зміст криміналістичної характеристики становить систему даних про злочини певного виду, що виражає їх зміст, сутність та сприяє їх розслідуванню[10].

Отже, можна сказати, що криміналістична характеристика являється однією з найважливіших категорій криміналістики та має велике значення як у науковому контексті, так і в практичному, оскільки у вигляді окремих структурних елементів являється інформаційною базою даних про злочин. Також варто зазначити, що тільки комплексне дослідження даних елементів визначає ефективність дослідження злочину і повноту та всебічність розслідування.

Література:

- 1.Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів. (На укр. яз.). Харків: 1998. - 368 с.
2. Криминалистическая характеристика преступлений [Текст] : учеб. пособие / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова ; Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковский юридический институт. - Х. : Юрид. ин-т, 1985. - 93 с.
- 3.Яблоков Н.П. Понятие криминалистической характеристики преступлений // Криминалистика / Под ред. Н.П. Яблокова, В.Л. Колдина. – М., 1990. –с. 324
- 4.Филиппов А.Г. Общие положения расследования отдельных видов и групп преступлений //Криминалистика. – М., 1998. – 441 с.
5. Салтвевский М.В. Криминалистическая характеристика преступлений: структура, элементы // Специализированный курс криминалистики. – К., 1987. – С.310.
- 6.Бахін В.П., Гора І.В., Цимбал П.В. Криміналістика: Курс лекцій (ч.1) – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – с.356
- 7.Белкин Р.С. Курс криминалистики. Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – М.: Юрист, 1997. – Т. 3. – с. 464
- 8.Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий, М., 1982. С.152
- 9.Танасевич В.Г., Образцов В.А. О криминалистической характеристике преступлений. Вопросы борьбы с преступностью. Вып. 25., М., 1976. – С. 97.
- 10.Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий. – М.: Юрид.лит. 1982. – с.130.